

térképe Pest közvetlen déli szomszédságában, a Duna mellett jelöli meg.⁴³ Talán Szentfalva átmeneti újjáéledéséről lehetett szó, amelynek a hosszú háború (1593-1607) viharos eseményei – köztük Pest 1603. évi ostroma – máris véget vetettek.

Szenterzsébetfalva és a domonkos kolostor múltjának gazdagsága vitathatatlan, pontos helyük azonban – a felsorolt, egyértelműnek látszó okleveles és egyéb írásos jelzések ellenére – tárgyi bizonyítékok hiányában máig ismeretlen. A Rómer Flóris közölte térkép, egy-két régi metszet, Csánki Dezső és Gárdonyi Albert alapvető kutatásai, valamint a Szerb utcai templomnál 1959-ben végzett leletmentő ásatás⁴⁴ nyomán tovább haladva a régészeknek talán erre is sikerül még fényt deríteniük.

Dr. Papp Gézáné

Sajtó és politika a századfordulón

A Felvidék és az Ung lapok tükrében

1. Míg korábban a történészek és irodalomkutatók csak történeti forrást láttak a sajtóban, ma már felismerték annak intézményi szerepét is.¹ A hírlapok és folyóiratok ugyanis nemcsak tükrözték korukat, hanem befolyást is gyakoroltak rá. Az Akadémiai Kiadó gondozásában 1979-ben megjelent *A magyar sajtó története* című kétkötetes munka átfogó módon mutatja be a magyar újságírás történetét. A politikai sajtó helyzete a kiegyezés után című fejezetben ezt olvashatjuk: „...az ország északi peremterületén helyezkedő városok közönsége nem magyar nyelvű politikai lapokat olvasott. A jelentősebb városok lakossága nyelvileg erősen megoszlott, ...ezért a kiegyezést követő években e vidéken sikeres, hosszú életű hírlapi vállalkozások magyar nyelven nem keletkeztek.”² A XIII. fejezet pedig a vidéki sajtót ismerteti a Miskolcon, Kassán, Debrecenben, Aradon és Kolozsváron a XIX. század második felében megjelent lapokkal.³ Sajnos, Ungvár kimaradt a felsorolásból, csak egyszer találkozunk e városnévvel az említett könyv 45. oldalán. Mindez talán azzal magyarázható, hogy Ungváron nehezen éledt és talált magára a vidéki értelmiség. Nem versengtek a fővárossal és a nagyobb városokkal.

Mostani tanulmányommal az itt mutatkozó hézagot szeretném valamelyest pótolni. A Beregszászi Levéltárban átnéztem az Ungvári Közművelődési Társulat közlönyének, a *Felvidék*, később *Ung* című lap több évfolyamát, az első megjelenéstől a félévszázados jubileumig, 1863-tól 1912-ig. Azért esett a választásom erre a figyelemre méltó sajtótermékre, mert elterjedtségénél, olvasottságánál fogva jelentős hatást gyakorolt területünk szellemi és politikai életére, története pedig megvilágítja a sajtónak a XIX. század utolsó harmadában és századunk első évtizedében a helyi politika, az irodalom és a kultúra alakítása terén betöltött fontos szerepét. Úgy vélem, ennek ismerete nélkül hiányos lenne a századforduló helytörténetéről és irodalomtörténetéről alkotott képünk.

⁴³ *Káldy-Nagy Gyula*: A budai szandzsák 1546-1590. évi összeírásai. Pest megye múltjából 6. Bp. 1985. 624. sz.

⁴⁴ A Budapesti Történeti Múzeum leletmentései és ásatásai. In: Budapest régiségei XX. Bp. 1963. 552-553. old.

¹ A magyar sajtó története. Szerk. *Kosáry Domokos és Némethi G. Béla* Bp., 1979. I. 11. old.

² I.m. II/2. 55. old.

³ I.m. II. 207-210. old.

2. A *Felvidék* és az *Ung* sajtótörténete szorosan összefügg a vármegye múltjával. Nemcsak Ung megye, hanem a szomszédos felvidéki vármegyék életének hű tükrét is megtaláljuk e lapok hasábjain. Ez azzal magyarázható, hogy a vizsgált sajtóorgánium az első években az egész Felvidék egyetlen közlönye volt. Zemplén, Abaúj, Sáros, Szepes, Gömör, Szabolcs, Bereg, Ugocsa, Máramaros és Szatmár vármegyék fontosabb eseményeiről ez a lap tudósított. De az irodalomkedvelő emberek is itt vitatták meg eszméiket és törekvéseiket. E lap révén indult meg minden nemesebb társadalmi, kulturális, gazdasági és politikai mozgalom. Már címével is elkötelezettséget fejezett ki. Az első években *Felvidék* néven hódítja meg Felső-Magyarország intelligens újsággolvasó közönségét.

Megjelenése közszükségletből fakadt. A szabadságharc leverése után Haynau katonai önkényuralma, majd a Bach és Schmerling kormányrendszer akadályozta Magyarországon a polgári, politikai és gondolat szabadságot. A szorosan vett Magyarországon öt kormányzóság alakult. A felső-magyarországi kormányzóság székhelye Kassa lett, hatáskörileg idetartozott Ung megye is. A vidék élete akkoriban kicsinyben az egész ország szomorú hangulatát, annak gyászos képét tükrözte. A megyei honfiak a közélettől visszavonultak, birtokaikon gazdálkodtak. A közigazgatást, az igazságszolgáltatást idegen nemzetiségű tisztviselők látták el. Katona, zsoldár, finánc vigyázott a rebelliszekre. Elfogatások, házkutatások napirenden voltak. A német nyelv volt a hivatalos. A magyar éppolyan nációnak tekintett, mint az oláh, a szerb, a horvát, a tót. Ung megyét az orosz (ruszin) nemzetiségű vármegyék közé iktatták. E sötét képre akkor vetődött egy kis fénysugár, amikor az olasz kudarc után, 1859-ben kilátásba helyezték az országgyűlés összehívását.⁴ A megyei magyar urak az alkotmányosság helyreállításának reményében ismét elfoglalták helyüket a megyeházán, de jött az Októberi Diploma⁵ és a Februári Pátens⁶. A remények halomra dőltek.

A rövid fellobbanásnak azonban volt egy jelentős eredménye. Belátták az ungi magyarok, hogy ha az alkotmányellenes kormányzatban nem is vesznek részt, kötelességük örködni a magyar nyelv, a magyar nemzeti, társadalmi és gazdasági érdekek épségben tartása fölött.

3. A nemzeti közszükséglet hívó szavát ismerte fel Bánóczy Ferenc⁷, amikor 1863. május 2-án megindította Ungváron a *Felvidék* című lapot. Tulajdonképpen célja a Felvidéken veszélyeztetett magyar nyelv és a nemzeti érzület oltalmazása volt. Amint elindult a vidék első újsága, a szomszédos vármegyék legjobbjai is melléje álltak; ki anyagilag, ki szellemileg értékes, tartalmas közleményekkel támogatta a lapot. A *Felvidék* szellemi találkozó helye lett a környék azon embereinek, akik a társadalmi, gazdasági és irodalmi előrehaladást szorgalmazták, gondolataikat közölni is szerették és tudták. Nívós értekezésekkel látták el a lapot a következők: Ungból maga a kiváló tehetségű szerkesztő, Bánóczy Ferenc, továbbá a fiatal Bernáth Dezső, Margittay Dezső, az ismert professzor, Tomor Ferenc, Fincicky Mihály, Plathy István; Zemplénből az európai látókörű és műveltségű Matolay Viktor és Wiczmány Ödön; Sárosból Kubinyi Lajos; Abaújból Karsa Tamás, Bernáth Elemér; Beregből Lehoczky Tivadar stb. Valamennyi megyében voltak tudósítói a lapnak, akik az ott történt minden eseményről, mozgalomról beszámoltak. Az újságban megjelent levelek, amelyek

⁴ Bertényi Iván – Gyapai Gábor Magyarország rövid története. Maecenas Könyvkiadó. Bp., 1992. 405. old.

⁵ Az 1860. október 20-án Ferenc József által kiadott „alkotmány”, amely újrászabályozta a birodalom közjogi viszonyait.

⁶ Ferenc József császár 1861. febr. 26-án kelt rendelete, mely az egységés birodalmi tanácsot korlátozott jogkörű, kétkamarás törvényhozó testületté formálta.

⁷ Bánóczy Ferenc (1829-1886), a *Felvidék* és az *Ung* alapító szerkesztője 1863. május 2-tól 1876. június 22-ig irányította a szerkesztőség munkáját.

sárosi, zempléni, abauji, kassai, beregi, nógrádi, ugocsi, zólyomi, borsodi, gömöri, hegyaljai, harangodi olvasóktól érkeztek, bizonyítják, hogy nagy népszerűségnek örvendett az újság, hiszen minden vidék közönsége megtalálta benne az őt érdeklő események leírását.

A vidéki újságírás még ma is a legtövisesebb pályák egyike. Hát még 130 évvel ezelőtt! Nagy önfeláldozás, kimeríthetetlen tehetség és tudás, fáradhatatlan tevékenység, s ami fő, kiváló tapintat és válogató érzék kellett ahhoz, hogy valaki lapot szerkesszen, fenntartson és felvirágoztasson. Ezen képességekkel rendelkezett Bánóczy Ferenc.

A *Felvidék* hivatalos lapja lett az Ung Gazdasági Egyletnek, az Ung-szerednyei Borászati Társulatnak és az akkor alakulóban levő Ung Megyei Takarékpénztárnak egészen 1867-ig. Ebben az évben, pontosabban 1867. október 10-én, politikai lappá alakult *Ung* névvel. Kezdetől fogva fő programpontja volt a vármegye szellemi és anyagi fejlődésének előmozdítása. Mint politikai lap a Deák-párt elveinek állott szolgálatában. Miként a megjelenő első szám vezércikke is bizonyítja, „az alkotmányos magyar haza jövőjéért kibontott zászlóra a legnagyobb magyar hazafi: Deák Ferenc nevét írta fel”.⁸ Abban az időben szüksége volt a Deák-pártnak Ung vármegyében is politikai lapra, mert a vármegye értelmiségének mozgékonyabb fiatal nemzedéke az ellenzékhez tartozott.

Az *Ung* politikai és vegyes tartalmú hetilap volt, csütörtökönként jelent meg Bánóczy Ferenc szerkesztésében. Ő volt a lap kiadója is. Egy évig Markos György a lap tulajdonos, 1868-tól pedig Bánóczy vette meg a tulajdonjogot.

Lássuk tehát előbb a *Felvidék* majd az *Ung* történetét.

A Felvidék

1863. I. évfolyam. Május 2-án készült el az első szám. A lap négyoldalas. Jäger Károly betűivel nyomták, szombatonként jelent meg.

1864. A II. évfolyam szintén Jäger Károly nyomdájában készült. Október 29-én Bánóczy bejelentette az olvasóknak, hogy a lap további megjelenését az év végéig felfüggeszti, s jövő január elsejétől kezdve Kassán fogja megindítani: „...azon okból teszem át Kassára, mert a *Felvidéket*, mint e vidéken a szellemi műveltség, az anyagi érdekek, s a magyar nemzetiség bár szerény, de szennytelen lobogóját, Felső-Magyarország fővárosában javasolják kitűzni... Lapom ezentúl is csak úgy fogja ezen derék megye érdekeit képviselni, mint ennek előtte.”⁹

1865. III. évfolyam. A lap Kassán jelent meg hetente kétszer, csütörtökön és vasárnap. A főcím alatt Felső-Magyarországi Közlöny alcím állott. Werfer Károly nyomdája állította elő, kiadóként és lapszerkesztőként ezen az évfolyamon nem Bánóczy neve szerepelt, hanem Karsa Tamásé.

1866. A IV. évfolyam második negyedében a kiadást ismét Bánóczy vette át. A 30. számban közölte a *Felvidék* az első bizalmi nyilatkozatot a Deák-párt mellett. A 41., 42. számban Wiczmány Ödön a megyei reformkérdés problémáját boncolgatta, ismertette a szokásos kinevezési rendszer hátrányait; s azt a felfogást támogatta, amely a választási rendszert tekintve az alkotmány egyik biztosítékának.

Különösen két kérdés foglalkoztatta az itteni elmélet: a felelős minisztérium kinevezése és a megyék visszaállítása a jogfolytonosságra hivatkozva. Karsa Tamás, Matolai Etele és Viktor, Wiczmány Ödön és gróf Csáky Gyula valóban behatóan és figyelemre méltó alapossággal vitatták meg a fent említett problémákat. Ezáltal nemcsak tájékoztatták, hanem irányították is a *Felvidék* magyarjainak gondolkodásmódját.

⁸ Ung. 1867. október 10.

⁹ *Felvidék*. 1864. október 29.

1867-ben Bánóczy Ferenc a vármegye első aljegyzőjeként tért vissza Ungvárra. Ebben az évben, október 10-én indította útjára az Ung-ot, melyet Ungváron írtak és szerkesztettek. Az I. évfolyam első számában *A tisztelt olvasóközönséghez* című felhívásban az Ung politikai programját olvashatjuk, mely szerint a lap a Deák-párti jobboldal mellett foglal állást, de csak addig, amíg ez a párt a haza alaptörvényeit megtartja. Ugyanitt olvasható a következő is: „Tisztelettel fog tekinteni a józan ellenzék felé, de a szélsőség követőit, kik ábrándos politikai nézeteiket minden áron érvényre juttatni igyekeznek, nemcsak nem támogatja, hanem minden tehető erővel oda működik, hogy nehéz küzdelmek után elvégre kivívott alkotmányos szabadságunkat veszélyeztető törekvéseiket ellensúlyozza.”¹⁰

Az 1868-as II. évfolyam valamennyi lapszámában lüktető politikai élet jelenik meg. Ennek magyarázatát abban találjuk, hogy nagy harc folyt az ungvári Deák-párt és az ellenzéknek nevezett Mocsáry Géza pártja között. Ez utóbbinak már hivatalos orgánuma is volt Ungvári Közlöny címmel, amelynek első szerkesztője a Bach-korszakbeli tisztviselő, Joksmann Jenő lett. Az Ung erős fegyverekkel harcolt az Ungvári Közlöny ellen, ostromozva a sértett érdekek csoportja körül tömörülő szélsőségek politikáját. Hosszú vezércikkben mutatta be az akkori ellenzék vezetőit, s ezáltal igyekezett ezen emberek befolyását szűk térre szorítani, a Deák-párt híveit pedig szaporítani és összetoborozni. A lap minden cikkéből sugárzik az az őszinte hit és igaz meggyőződés, hogy az ország önállóságát és függetlenségét csakis a Deák-párt által képviselt 67-es kiegyezési törvények képesek előrevinni és megvalósítani.

Az 1869. évi III. évfolyamot az állandóan korteskedő, hadakozó cikkek jellemzik. Az 1869. március 17-i választás eredményét, azt hogy mind a négy kerületben (Szobránc, Nagyberezna, Ungvár, Kapos) a Deák-párt jelöltje került ki győztesen, lelkes szavakkal üdvözölte. Új rovat indult *Újságírói tudósítás* címmel.

Az 1870. évi IV. évfolyam érdekességeként említhető, hogy ekkor már javában folyt a porosz-francia hádjárat. Az akkori közfelfogásra jellemző az Ung következő közleménye: „Lázás kíváncsisággal nézzük az óriási harcot, melyet a vitéz francia nemzet... Németország... ellen vív, minden részvevő nemes szív gondolata, minden felvilágosodott egyén aggódó pillantása e percben Páris felé fordul”.¹¹

Az 1871. évi V. évfolyamban a törvényszékek és a járásbíróságok székhelyének kérdéseiben a fölött vitáztak, hogy Kaposon vagy Szütrében legyen-e a járásbíróság. Túrjaremetére és Szerednyére is terveztek egy kirendeltséget. A miniszterválságokról, az alkotandó új törvényekről, Kossuthnak a csehekkel való konfederációra vonatkozó tervezetéről s egyéb politikai kérdésekről alapos tájékoztató cikkek sokasága számol be.

Az 1872. évi VI. évfolyamtól kezdve vasárnaponként jelent meg a lap. A december 22-i számon az Ung alatt az Előbb Felvidék alcímet olvashatjuk. A Felvidék négy évfolyamát beszámították az Ung évfolyamaiba, így ezen a lapon már a X. jelzés látható.

Az 1873. év már a XI. évfolyammal kezd. Augusztus 17-től Jáger Károly és Répay Albert könyvnyomdájában állították elő a lapot.

Az 1874. évfolyamon szintén megtaláljuk az Előbb Felvidék jelzést. A lap főmunkatársa ekkor Jovanovits János volt, aki a későbbi időkben ismert nevet szerzett magának a megye határain túl is. (1876-1877 az Egyetértésnek volt belső munkatársa, majd Ungváron lapszerkesztő lett. 1911. február 11-én halt meg.)¹² A lapszámokban a súlyos válsággal küzdő Deák-párti kormány erőfeszítéseinek ismertetésével is találkozunk.

¹⁰ Ung. 1867. október 10.

¹¹ Ung. 1870. december 14.

¹² Ung. 1912. december 25.

Az 1875. évfolyam már nem vasárnap, hanem szerdán jelent meg. Az 5. szám a jobb- és balpárti egybeolvadás eszméjét fejtegette. 1875. március 9-én jelentette az Ung: „Az országos két nagy párt – jobboldali és balközép – fúziója, a Wenckheim-Tisza minisztérium kinevezése immár bevégzett tény. A Deák-párt, amelynek lapunk nyolc éven át a legőszintébb támogatója volt, ma már nem létezik, s helyét a két nagy pártból alakult *szabadelvű kormánypárt* foglalá el. Támogatni fogjuk a kormányt hazafias törekvéseiben annál is inkább, mert azon program, amellyel a Wenckheim-Tisza minisztérium beköszöntött, *általánosságban* lapunk irányával megegyez... A részletekre s a kormányprogram egyes pontjaira nézve lehetnek és lesznek is némi észrevételeink...”¹³ (Báró Wenckheim Béla (1811-1879) az átmeneti kormány vezetője volt, Tisza Kálmán (1830-1902) pedig a belügyminiszteri tárcát kapta meg, amely biztosította számára az 1875. évi választások levezetését. A választások után, 1875 októberében ő lett a miniszterelnök. 15 évig állt a magyar politikai élet középpontjában).¹⁴

A Szabadelvű Párt Ung megyében 1875. április 15-én alakult meg. A 16. számban ezt olvashatjuk: „Az ellenzék a Korona vendéglőben gyűlt össze tanácskozásra. Az értekezlet vezetésére Bernáth Zsigmondot kérték fel... A nagy többség az egyesülés mellett nyilatkozott...”¹⁵ A 31. számban az elkeseredés hangján tárgyalja az Ung a Szabadelvű kormánynak Ung megyével szemben tett első intézkedését, hogy a törvényszéket 1875. szeptember 30-tól kezdve Ungvárról áthelyezte Beregszászba. „A törvényszék elvitele felháborítja az egész megye közönségének hangulatát. Sőt még a szomszéd megyék is tiltakoznak.”¹⁶

Az 1876. évfolyam első felében az Ung főcím alatt még a Felvidék olvasható. A nyomda sűrűn váltakozott. Ebben az évben csütörtökönként jelent meg a lap. A megye politikai életének átalakulását híven tükrözi ez az évfolyam is. Június 22-én Bánóczy Ferenc búcsút mondott az Ung-nak egészségi okokra hivatkozva. A fő oka távozásának azonban az, hogy Bánóczy, a 67-es eszmék harcosa, nem volt megelégedve a Tiszaféle gazdasági kiegészítés módjával és a törvényszék kérdésében tett kormányintézkedéssel. Fincky Mihály¹⁷ az irodalmi életben már akkor ismert nevű ügyvéd vette át a lapot és a július 2-i szám már az ő neve alatt jelent meg. Ettől kezdve a Felvidék jelzés elmaradt az Ung mellől. Társadalmi, szépirodalmi és vegyes tartalmú lappá alakult át. Fincicky december 21-ig szerkesztette a lapot.

Az 1877. évi XV. évfolyamot új szerkesztő és új nyomda készítette. Michalkovich József¹⁸ ügyvéd lett a szerkesztő, a kiadó és a nyomda jelzése pedig ez volt: Jäger Károly örökösei. Az újság társadalmi és vegyes tartalmú lapként az *Ungvári Közművelődési Társulat* közlönyeként vasárnaponként jelent meg. Az új szerkesztő beköszöntőjében hangsúlyozta, hogy száműzi a politikát a lapból; a tények azonban mást bizonyítanak. A legerősebb ellenzéki politikát folytatva az egyesült ellenzék mellett harcoltak. Az 1878. évfolyamban külsőleg csak annyi változás történt, hogy a lap homlokán az Ungvári Közművelődési Társulat jelzést a június 30-i számtól kezdve

¹³ Ung, 1875. március 9.

¹⁴ Magyarország története 1848-1890. Szerk. Kovács Endre és Katus László. Bp., 1979. 865. old.; Bertényi Iván – Gyapay Gábor: Magyarország rövid története Bp., 1992. 433. old.

¹⁵ Ung, 1875. április 17.

¹⁶ Ung, 1875. július 31.

¹⁷ 1842. szeptember 22-én született Csepelyen (Ung vármegye); Ungvár polgármestere volt 1890-től. Az Ung-ot 1876. július 2-től december 21-ig és 1883. január 7-től 1891. december 25-ig szerkesztette. Műfordítóként is ismert.

¹⁸ 1851. március 26-án született Ungváron. Ügyvédként és közigazgatási tanácsadóként működött. Az Ung-ot 1877. január 7-től 1882 végéig és az Ungvárt 1882. december 31-től 1883. december 23-ig szerkesztette.

kijavították *Ungi Közművelődési Társulatra*. A cikkek továbbra is a napi politika eseményeit követték, az 1878-as képviselő-választás minden mozzanatáról beszámolt a lap. Példaként az augusztus 7-i számban ezt olvashatjuk: „Az ungvári választókerületben Kende Péter 820 szavazattal Firczák Gyula kormánypárti 670 szavazata ellen... egyhangúlag választatott meg. Ungmegye tehát ellenzéki képviselőt választott... Bebizonyította, hogy derék megye, mert... nem hajlong szolgaként a jelennek törpeségei előtt... A szabadelvű érzelmeik alkotmányos diadalának lelkesültsége járta át Ungvár városát.”¹⁹ Az 1879. évfolyam lapszámaiban szintén az aktuális politikai élet vitáival és azok ismertetésével találkozunk. Az augusztus 10-i számtól kezdve Pollacsek Miksánál nyomták a lapot, s ő lett a kiadó is. Az 1880. évfolyam 2-ik számától kezdve a lap az *Ung Megyei Gazdasági Egyesületek* is hivatalos közlönye lett. Az augusztus 18-i számban Zoltsák János²⁰ *A nevickéi várban* című cikkében a II. Ferenc József 50. születésnapjára rendezett bankettől és annak pazar voltáról számolt be.

Az 1881. évfolyam június 26-i számától kezdve Pollacsek Miksa a tulajdonosa az Ung-nak, mert megvette a lap tulajdonát Bánóczy Ferentől.

1882-től (XX. évfolyam) vasárnaponként jelent meg az újság. Szerkezete nem változott. A vidéki élet fontosabb eseményeiről, a megyei tisztviselők helyzetéről, a kivándorlás megakadályozásáról, bálokról, farsangokról, egyletek és társulatok életéről számolt be. Új irodalmi és zenei kiadványok listáját is közölte, állást foglalt a tanügy kérdéseiben. A március 5-én megjelent lapban *Munkácsy Csapon* címmel olvasható egy cikk, amelyből arról értesülhetünk, hogy 1882. február 2-án de. 9 órakor átutazóban Munkács felé Munkácsy Mihály Csapon tartózkodott. Az Ungi Közművelődési Társulat ott tisztelgett előtte. Szilber Ede, az akkori elnök, mondott üdvözlő beszédet. „A vonat megérkezésekor Lányi bandája ráhúzta a Rákóczi-indulót, miközben Munkácsy, karján nejével s a díszkísérettel az étterembe vonultak.”²¹ A december 31-i számban Mihalkovich József szerkesztő bejelentette, hogy visszalép az Ung-tól, és ezután az Ungvárt fogja szerkeszteni.

Az 1883. évfolyamot az első számtól kezdve Fincicky Mihály szerkesztette (már 1876 második felében is volt szerkesztője a lapnak). Mint főmunkatárs, az egykori alapító szerkesztő Bánóczy Ferenc is publikált a lapban, amely két számon át társadalmi és vegyes tartalmú újságnak, a harmadik számtól kezdve pedig vegyes tartalmúnak volt jelezve. Ebben az évfolyamban már nem hivatalos közlönye az Ung a Közművelődési Társulathoz és az Ung Megyei Gazdasági Egyesületnek.

Az 1884. évfolyamban külsőleg annyi változás történt, hogy a február 10-i számtól kezdve *Ung megye hivatalos közlönye* lett. Az 1885. és az 1886. évfolyamokban az adatok megegyeznek az előző évekével. Az 1887. évi XXV. évfolyam első száma gyászszorokkal kezdődött. Meghalt Bánóczy Ferenc, a vármegye főjegyzője, az Ung alapító szerkesztője 1886. december 31-én. Ezután egyedül Fincicky Mihály felelős szerkesztőnek a neve állt a lap homlokán. Ezen évfolyamtól kezdve a lap ismét közlönye az Ung Megyei Gazdasági Egyesületnek. Az 1888., 1889., 1890. és az 1891. évfolyamokban jelentős változások nem lehettek fel. Az 1892. évi XXX. évfolyamban szerkesztőt cserélt az Ung. Január harmadikától Tabódy Jenő²² vármegyei főjegyző vette

¹⁹ Ung. 1878. augusztus 7.

²⁰ Zoltsák János (Zoltai néven publikált) 1832. jún. 1-jén született, az ungvári katolikus főgimnázium érdemes tanára volt (magyar nyelv- és irodalomszakos), 1882-ben tanári pályájának 50. évfordulóját ünnepelte. Tanítványai és barátai az 1882. június elseji számban méltatták pályafutását.

²¹ Ung. 1882. március 5.

²² 1839. május 16-án született Budaházán. 1874-1887 között főszolgabíró volt a Percsenyi és Kaposi járásban. 1887-től Ung vármegye főjegyzője lett. Az Ung-ot 1892. január 3-tól 1898. július 10-ig, halála napjáig szerkesztette.

át a lap szerkesztését. Ugyanekkor lett a szerkesztőség főmunkatársa Ember János és Gaar Iván. A tulajdonjogot Székely Simon és Illés Dávid vásárolta meg, az ő nyomdájukban készült ezután az Ung. A február 7-i számban olvashatjuk: „Az Ung tulajdonjogát, s ezzel együtt a Pollacsek-féle könyvnyomdát Székely és Illés társtulajdonosok megvásárolták s e hó 1-én tulajdonukba vették.”²³ A lapot Tabódy Jenő szerkesztése alatt három dolog jellemezte. *Előszőr:* tisztán helyi érdekű hetilap volt, békét hagyott a „hazának és emberiség”-nek. általános érdekű kérdésekkel csak annyiban foglalkozott, amennyiben azok helyi kérdések is. *Másodsor:* szervezett és díjazott szerkesztősége volt. *Harmadszor:* a helyi események kerültek előtérbe. Az 1893. és az 1894. évfolyamokban nincs változás.

Az 1895. évfolyam történetében nevezetes esemény, hogy Ember János királyi segéd-tanfelügyelőt, a lap főmunkatársát a minisztériumba osztották be. Szeptember 29-én utazott el Ungvárról. Ezen a napon cikkben búcsúztatta az Ung érdemes főmunkatársát, s többek között ezt írta róla: „Mint írók eszme- és gondolatbőség, nemes és ötletes előadás tüntették ki. Talán még egy másik ember nincs köztünk, akinek a kezében olyan hatalmas fegyver lenne a toll, mint az övében. Dicséretére válik, hogy e hatalommal vissza nem élt. Kemény hírlapi háborúkat folytatott, de mindig az igaz ügy és az elnyomottak mellett.”²⁴ Arról is írt a lap, hogy Ember János továbbra is megmaradt főmunkatársnak. Így is szerepelt egészen 1898. július 10-ig, Tabódy haláláig.

Az 1896. évfolyamban Magyarország ezeréves fennállása alkalmával a szerkesztőség megírta *Az Ung rövid történetét* s azt a lap kisebbített fejjével ellátva mint rendkívüli számot május elsején adta ki négyoldalas terjedelemben. Az 1897. évfolyam nem tartalmaz jelentős eseményt. Az 1898. évi XXXVI. évfolyam gyászról tudósít. Tabódy Jenő felelős szerkesztő július 10-én hirtelen meghalt. Július 12-én külön számot adott ki a szerkesztőség Tabódy arcképével. A szerkesztésért ideiglenesen Székely Simon kiadó vállalta a felelősséget, míg augusztus 28-án Lőrinczy Jenő²⁵ főszolgabíró, majd szeptember 21-től főjegyző, vette át a lap szerkesztését. Segédszerkesztő Bánóczy Béla lett. Az 1899 és 1901 között megjelenő évfolyamokról különösebb feljegyezni való nincs.

Az 1902. évi XL. évfolyamban szerkesztőváltás történt. Bánóczy Béla vármegyei főjegyző (február 20-án választották azzá) március 2-án átvette az Ung szerkesztését. Beköszöntőjében többek között ezt írta: „A lap szerkesztésének nagy és – hivatalos elfoglaltságom mellett – feleltes terhes munkáját örömmel vettem magamra nemcsak azért, mert e lap néhai alapítójának emlékéhez és így a laphoz is, a kegyelet erős érzelmei fűznek, de főleg azért, hogy új működési köröm programjához híven – ezzel is – tőlem telhetőleg szolgálatot tegyek Ung vármegye és Ungvár város közügyeinek és hozzájáruljak – ha csak némileg is – társadalmi közéletünk helyes irányú fejlesztéséhez.”²⁶ A lap segédszerkesztését Heverdle Frigyes vállalta el.

Az 1903. évfolyam második felétől kezdve az Ung megszűnt a vármegye hivatalos lapjaként szerepelni, mert július másodikán a belügyminiszter rendelkezése folytán megindult az Ung Vármegye Hivatalos Lapja, amelyet továbbra is Bánóczy Béla szerkesztett. A vármegyének 1903. május 29-én tartott közgyűlése határozatot hozott, miszerint „...az Ungváron megjelenő és vármegyei lapként is szereplő Ung című társadalmi hetilapnak eddigi szerzett jogai figyelembe vétessenek s a lap fennállása támogattassék.”²⁷ Az 1904. és 1905. évfolyamban nincs megemlíteni való.

²³ Ung. 1892. február 7.

²⁴ Ung. 1895. szeptember 29.

²⁵ 1847. április 17-én született Ungváron. Főjegyzőként tevékenykedett. 1901-től Ung vármegye alispánja volt. Az Ung-ot 1898. augusztus 28-tól 1902. február 23-ig szerkesztette.

²⁶ Ung. 1902. március 2.

²⁷ Ung. 1912. december 25.

Az 1906. évfolyam január elseji számától kezdve Deák Gyula lett az Ung segédszerkesztője. Neve az akkori politikai viszonyok miatt csak egy év múlva került a lap homlokára. – Az 1905-1906. években az Ung vezércikkeivel, híreivel, közleményeivel szembeszállt a darabontkormány (Fejérváry Géza táborszernagy alkotmányellenesen kinevezett kormánya) minden intézkedéseivel, buzdította és támogatta a nemzeti ellenállás szervezését. Harcba is szállt a kétes politikai álláspontú Ungvári Közlönnyel. Emiatt nagy politikai sajtóper keletkezett, amelyből az Ung győztesen került ki mint a nemzeti álláspont zászlóvivője. Az 1907. és az 1908. évfolyamok az előző évfolyammal azonosak. Az 1909. évben a lap hetente kétszer jelent meg. 1910. április 10-én lépett a szerkesztőség kötelékébe Pós Alajos mint belső munkatárs. Az évfolyam második felétől kezdve a lap csak hetente egyszer, vasárnap jelent meg. Az 1911. évi XLIX. évfolyamban a lap szerkesztősége dr. Gáti Józseffel erősödött, aki február 19-től szeptember végéig állt a lap szolgálatában, de nevével külső munkatársként gyakran találkozunk. Az 1912. évi L. évfolyam március 2-i számában a szerkesztőség köszöntötte Bánóczy Bélát abból az alkalomból, hogy tíz éve állt a lap élén, mint felelős szerkesztő. A szerkesztőség és a kiadóhivatal jókívánságait Deák Gyula segédszerkesztő tolmácsolta. A december 25-i szám ünnepelte a félévszázados Ung-ot. A vezércikket Bánóczy Béla írta. Ezekkel a szavakkal indított: „Soha elfogódottabb és meghatottabb lélekkel nem vettem kezembe a szerkesztői tollat, mint ma – lapunknak félévszázados ünnepén... Jól tudom, hogy lesznek és vannak olyanok – hisz minden jónak van ellensége – kik kicsinylő mosollyal illetik egy vidéki lap munkáját. Lekicsinylik azt a nemes törekvést, amellyel társadalmunk helyes irányítása és fejlődésének előmozdítására fárad, munkál és dolgozik. De az a lelkes, önzetlen, buzgó kis csapat – amelynek annyit köszönhetek és amelynek szerencsés vagyok vezetője lenni – azokkal nem törődik! Hisz mellettünk van a társadalom java, mellettünk van munkatársaink egész serege és a nagyközönség támogatása.”²⁸

5. Íme dióhéjban a Felvidék és az Ung rövid története 1912-ig. A lap sorsa sok tanulságot rejt magában, főképpen azt, hogy erős kitartással, fáradhatatlan munkával nehéz körülmények között is lehet eredményt elérni.

Őszintén be kell vallanom, felemelő érzés kerített hatalmába, amikor behatoltam az öreg Ung megsárgult lapjai közé. Hogy miért? Mert azokból egy kis, de jó sorsra érdemes megyének, vágyai reményei sugárzanak ki. Bár ez a sugár érintene bennünket is, hogy fokozott erővel, lelkesedéssel tegyünk valamit vidékünk magyarságáért, kulturális intézményeink megszilárdításáért, megmaradásunkért.

Debreceni Anikó

Ruhadisz Rakamazról (Hornyák László rajza)

²⁸ Ung. 1912. december 25.